

особистості людини. І, навпаки, глибина і змістовність інтересів свідчать про цілеспрямованість, наполегливість особистості. Подібність інтересів не припускає аналогічних особливостей характеру. Так, серед раціоналізаторів можна знайти людей веселих і смутних, скромних і нав'язливих, егоїстів і альтруїстів [3].

Головна особливість характеру як психічного феномену полягає в тому, що він завжди виявляється в діяльності, у ставленні людини до навколишнього його дійсності і людям. Характер є прижиттєвим утворенням і може трансформуватися протягом всього життя. Формування характеру тісно пов'язано з думками, почуттями і прагненнями людини. Тому в міру того як формується певний устрій життя людини, формується і його характер.

Література:

1. Леонгард К. Акцентуированные личности / К. Леонгард. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 316 с.
2. Норакидзе В.Г. Методи исследования характера / В.Г. Норакидзе . – К.: Рад.шк., 1968.
3. Психология индивидуальных различий: Тексти.- М.-изд-во МГУ, 1982.

УДК 159.954-053.9

Барчій Магдалина Степанівна
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Демографічна тенденція постаріння населення й зростання тривалості життя в розвинених країнах гостро ставить питання про пошуки глобальних світових стратегій розробки програм розвитку особистості людей похилого віку, реалізації особистісного потенціалу, професійного і життєвого досвіду, соціальної й творчої активності.

Актуальність теми дослідження пов'язано з сучасними уявленнями про безперервність процесу розвитку особистості впродовж життя [4], особистісно-професійного саморозвитку людини, розвитку здатності навчатися, професійно вдосконалюватися протягом усього життя [3; 4]. Інтерес до даної проблеми обумовлений збільшенням тривалості життя та демографічного старіння населення, яке привело світове співтовариство до пошуків глобальних стратегій оптимізації свого шляху з окремою розробкою програм розвитку особистості літніх людей.

Питання розвитку в похилому віці досліджували багато вчених (Л. Анциферова, М. Єрмолаєва, Г. Крайг, О. Краснова, А. Лідерс, І. Малкіна-Пих та ін.). Останні розробки в цьому напрямку (О. Березіна, Н. Єрмак, В. Наумова та ін.) розкривають питання творчого потенціалу літньої людини та її життєвих ресурсів.

Н. Александрова наголошує, що творча активність людей похилого віку є одним з компонентів їх особистісної суб'єктності, де досягнення творчої активності спричиняється досить високою життєвою компетенцією, яка співвідноситься з досить високим ступенем особистісної адаптованості, яка за наявності рефлексії проявляється в функціонуванні старіючої людини на рівні особистості як суб'єкту життєвого творчого шляху і як суб'єкта життєдіяльності. Перетворення життєвого простору людини похилого віку призводять до мобілізації потенціалів особистості, розвитку нових суб'єктних здібностей і детермінують формування власної життєвої позиції, що передбачає розширення меж особистісного простору, переживання відкриття нових об'єктів, самопізнання, саморозвиток, самовтілення [1].

До критеріїв творчої активності дослідники (С. Сисоєва, О. Цапліна, Н. Гаврилюк та ін.) відносять психологічні задатки, здатність до концентрації уваги, інтелект, пам'ять, уяву, особистісний статус, мотивацію досягнень, звички, домагання, талант, прагнення, цілі та цінності людини, здоров'я, матеріальний статок, спілкування, стверджуючи, що завданням творчого навчання є формування здатності на нові способи діяльності, потреби пізнання. Н. Александровою доведено, що активна адаптація в літньому віці пов'язана з рівнем розвитку суб'єктності людини; структура суб'єктності людей похилого віку розглядається автором як «інтегральне особистісне утворення, що вбирає в себе основні характеристики самосвідомості: переживання ідентичності, збереження контролю, стійкість і варіативність «Я-образу», рівень самоприйняття, інтернальний тип локалізації контролю» [1]. Ми поділяємо думку дослідників М. Рожкова, А. Кушнар'євої, О. Цапліної про те, що реалізація творчої ініціативи залежить від рівня розвитку та збереженості якостей, співвідносних з проявом основних етапів творчої діяльності: почуття новизни, спрямованість на творчість, критичність й уміння перетворювати структуру об'єкту пошуку.

Гончарова Л.А. визначає творчу активність людей похилого віку як самодостатню форму активності особистості, яка є складовою особистісної суб'єктності, характеризується почуттям новизни, спрямованістю на творчість, критичністю й умінням перетворювати структуру об'єкту пошуку, регламентується силою і якістю потреби (мотивації) і збереженістю творчого активного ресурсу, спрямована на реалізацію цільових та смислових аспектів власного життя (особистої життєвої активності, захопленості, працездатності, прагнення реалізації набутих знань, умінь, інтелектуальної активності), зумовлена саморозвитком, самореалізацією (самопрезентацією) і організацією життєдіяльності і проявляється на предметному, когнітивному, соціальному і духовному (внутрішньому) рівнях, відображуючись у вигляді продуктивної творчої діяльності, творчого вирішення проблеми, творчого діалогу та самореалізації, як стабілізації "Я-концепції" та побудови позитивного життєвого сценарію на подальше життя.

Психологічними чинниками творчої активності людей похилого віку на думку Л.Гончарової виступають збережений творчо активний ресурс, адаптація до нових умов життя та рефлексія, де етапами розвитку є мобілізація

латентного творчо активного психологічного ресурсу, творче вирішення протиріч життєдіяльності й прийняття нової соціальної ситуації розвитку [3].

Творчий розвиток особистості в період пізньої дорослості приводить до активізації адаптаційних механізмів особистості й зниження впливу негативних чинників на процеси старіння. Саме ступінь зближення ціннісних орієнтацій соціуму й літньої людини, рівень засвоєння групових норм, еталонів і стереотипів суспільства є важливим критерієм соціальної адаптації в постпенсійному віці.

Література:

1. Александрова Н. Х. Субъектность людей пожилого и старческого возраста: дис. ... д-ра психол. наук:19.00.13 / Александрова Наталия Христова. – М., 2000. – 221 с.

2. Гончарова Л. А. Развитие творческой активности людей пожилого возраста / Л. А. Гончарова // Молодь і ринок. – Дрогобич: Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету. – 2014. – №9 (116) – С. 150-154.

3. Гончарова Л. А. Психологічні чинники розвитку творчої активності людей похилого віку: навч. посібник / Л. А. Гончарова – Київ: Вид-во КУТЕП, 2015. – 124с.

4. Міщиха Л. П. Творчий потенціал особистості у період пізньої дорослості: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Лариса Петрівна Міщиха. – К.: 2015. – 45 с.

УДК 159.98:199.944

*Березовська Лариса Іванівна,
Мателега Євгенія Михайлівна
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Проблема соціально-психологічної реадaptaції осіб, що постраждали від військових дій в сучасній психологічній літературі активно розробляється. В останній час появилися роботи, що присвячені прогнозуванню психологічних наслідків локальних військових конфліктів (В.П. Каширін, В.О. Корзунін, О.Г. Маклаков, С.В. Чермянін), соціально-психологічній реадaptaції учасників бойових дій (Т.І. Єрьоміна, П.П. Іванов, О.Г. Караяні, Ю.Ю. Логінова, В.Н. Смірнов, Н.В. Тарабріна), реабілітації комбатантів з віддаленими наслідками стресогенних впливів (Н.О. Пономаренко, Р.П. Попелюшко, В.Є. Попов), реабілітації та реадaptaції учасників антитерористичної операції (О.Д. Сафін) та ін.

Питання реадaptaції та реабілітації осіб, що постраждали від військових дій на даний час в Україні регламентується та здійснюється на основі законодавства. За останні роки прийнято на законодавчому рівні «Положення

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>